

Terzi Bekir Dülger

Çiğdem Kara*

Giriş

Bekir Usta Nasıl ve Neden Anlatılacak

Bu çalışmada, ömrünün neredeyse tamamını köyünde geçirmiş olan terzi Bekir Dülger'in yaşam öyküsü anlatılmaktadır. Küçük, yoksun ve kapalı gibi görünen doğal ve mekânsal çevresinde sürdürdüğü yaşamını yaratıcılığı, "çağı izleme" merak ve arzusuyla değiştirmeyi başaran Dülger, sıradan bir köy terzi olarak nitelendirilemez. Köyde yaşamasına rağmen profesyonel anlamda terzilik yapan Dülger, köyde farklı uzmanlık gerektiren işleri de üstlendiğinden bu çalışmada yaşamı, terziliği kadar diğer işleri odağından da ele alınmaktadır.

Çalışmanın öncelikli amacı köyde yaşayan bir bireyin mesleki geleceğinin köyün kültürel, toplumsal ve ekonomik döngüsü içinde nasıl belirlendiğinin ortaya konmasıdır. Ayrıca, Bekir Dülger'in yaşam öyküsü aracılığıyla söz konusu toplumsal kurumların belirleyiciliğine bireysel yaratıcılık ve girişimcilikle nasıl direnebileceğini örneklemek ve bir dağ köyünde bile küresel kapitalizmin etkisinden muaf olunamayacağını göstermek de çalışmanın diğer amaçlarıdır.

Görüşme Üzerine Notlar

Terzi Bekir Dülger ile Mart 2008'den beri ipekli ve pamuklu dokumalar konusunda etnografik bir araştırma yürütülen Dağköplü köyünde¹ tanışılmıştır. Kendisi, köydeki dokumacı kadınlar dışında, uzmanlık gerektiren bir işe sahip tanışılan ilk kişidir. Dülger ve ailesi ile mesleği ve yaşamı üzerine iki farklı zamanda, şimdiki iş yeri olan tarlalarında derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş, ses ve görüntü kayıtları yapılmıştır. Çalışmada, derlenen yaşam öyküsü, ustanın ürettiği ürünler odağından, tarihsel, ekonomik ve toplumsal bağlamları içinde ve kuşaklar arası karşılaştırma yapılarak sunulmuştur. Metin içinde, yaşam öyküsüne ait bazı parçalar, Dülger'in kendi ağzından aynen alıntılanarak kullanılmıştır.

* Yard. Doç. Dr. Çiğdem Kara, Anadolu Üniversitesi Halkbilim Araştırmaları Merkezi Eskişehir.

¹ Eskişehir iline 35 km, bağlı olduğu Sarıcakaya ilçesine ise 16 km uzaklıktadır.

Bekir Dülger’in Kimlik Bilgileri

Bekir Dülger, Eskişehir / Sarıcakaya’nın Dağköplü köyünde 1940 yılında doğmuş. Üç çocuklu bir ailenin en büyüğüdür. Köyündeki (beş yıllık) ilkokulu bitirmiş. Hastalığı yüzünden öleceğinden (neredeysel) emin olan babası tarafından, henüz 17 yaşındayken, aynı yaşta olduğu komşularının kızı Zeynep ile evlendirilmiş. Askere gitmeden oğlu, döndüğünde de bir kızı dünyaya gelmiş.

Kendisini “Türkiyeli” olarak nitelendirmektedir. Ona göre bir insanın kökenini anlatmakta doğduğu yer, yerel kimliği “artık” yeterli değildir:

“...Çünkü birisi, “nerelisin?” “Türkiyeliyim”. Artık öyle, Eskişehirliyim yahut da filan köylüyüm de yok. Türkiyeliyim, artık. Aydın’daki Ağrı’dakine gidiyor. Ağrı’daki Artvin’e gidiyor. Anlaşıldı mı? Hakkâri’deki ta Edirne’ye gidiyor artık. Şimdi artık, Türkiyelisin artık.”

Onun kendisini böyle hissetmesi farklı gerekçelerle açıklanabilir. Örneğin şu an sebzelerini pazarlamak için, daha önce de kumaş ve ip almak için çok sık il dışına çıkmış olması bunun bir nedeni olabilir. Belki kısa bir süre için kendisi ama özellikle erkek kardeşi, kız kardeşi ve kızı il dışında yaşadığı için tüm Türkiye’yi benimsemiş olabilir. Belki de (beş kere) hac ziyaretinde bulunurken özellikle kara yolunu kullandığında ve farklı illerden Türklerle olduğu kadar yabancılarla da tanıştığından kendini böyle tanımlıyor olabilir. Ya da torununun eşinin Ağrılı olması onu böyle genel bir kimlik tanımlamasına itmiştir.

Bu sayılan gerekçeler ayrıca, onun kişiliğine ilişkin önemli bir şeye daha işaret etmektedir; Bekir Dülger her zaman sınırlarını aşarak yaşamıştır. Yani onu sadece köyünün fiziki, kültürel ve ekonomik sınırları içinde anlamaya çalışmak eksik bir yaklaşımdır.

Atadan Gelen ve Sonraki Kuşaklara Aktarılan Meslekleri

Bekir Dülger, bir dağ köyünde yaşamaktadır. Ancak bu köyün özelliği Eskişehir’in karasal ikliminin farklı olarak, özellikle dağ eteklerinde bulunan bahçelerde ılımanlaşmasıdır. Öyle ki köyde dut, kiraz, üzüm, nar ve şu an üretimi yapılmısa da pamuk da yetiştirilebilmektedir. Köyde, yerleşik olunan dağ dizisinin su kaynağının vadiye göre daha az olduğu tepe noktasında, tahıl ekimi yapılmaktadır². Köy geçimini, aile için ihtiyaca yönelik

² Köyde tahıl ekimi artık 3-4 aile tarafından yapılmaktadır. Köyde traktör varsa da tohum saçıcı, biçerdöver, patos gibi tarım aletleri bulunmamaktadır. İnsanların önemli bir kısmı emeklerine değemeyecek bu işi artık

tahıl üretimi, evlerin yanındaki bahçelerde bulunan meyve ağaçlarından elde edilen ürün, dağ eteğindeki dere yatakları çevresinde bulunan bahçelerde yetiştirdikleri sebzeler³ ve artık gittikçe azalan hayvancılıkla⁴ sağlamaktadır.

Dülger'in yaptığı, bilgisine sahip olduğu işler köyün geçim kaynakları ile uyumluluk göstermektedir: Tarımcılık, meyvecilik, sebzeçilik, hayvancılık. Bunlara ek olarak ailesindeki uzmanlaşmalar sonunda elde ettiği iş becerileri de bulunmaktadır: İnşaatçılık ve terzilik. Dülger'in sahip olduğu bu işlerin hepsini yaşam çevresi ve ailesi belirlemiştir. Onlara ilişkin bilgileri de aile içerisinde, yaşa bağlı bir statüleşmede, cinsiyete ve yaşa bağlı iş bölümüne uygun olarak ve usta-çırak ilişkisi sürecinde öğrenmiştir. Kendisinin deneyim ettiği bu geleneksel rol aktarımı öylesine güçlü ve kırılmazmış gibi görünen bir zincirdir ki Bekir Dülger üçüncü kuşak olarak barındırdığı bu bilgilerini oğluna ve torununa aktarmıştır. Hatta torununun 3 yaşındaki oğlu da artık bu işlerin bir kısmına yavaş yavaş el atmaktadır.

Örneğin, Dülger'in babası ve dedesi ekin ekermiş. Bekir Usta tarımcılığını onlardan devralmış. Şu an sahip olduğu geniş aile (kendi, oğlunun ve erkek torununun ailesi) bu işle geçimini sağlamaktadır. Ayrıca babasının yetiştirdiği dut ağaçlarını hala korumakta ve yetişen dutları satmaktadırlar. Bekir ustanın hem dedesi, hem de babası yapı ustasıymış. İlkokuldan itibaren onlarla birlikte inşaatlarda çalışmış. Sonra da bu işi devam ettirmiş. Dülger'in babası aynı zamanda terziymiş. Köydeki iki dikiş makinesinden biri babasınınmış. Bu makineyi 1943'te almış. Bekir usta da terziği bu makine ile babasından öğrenmiş.

Ailedeki kuşaklararası meslek aktarım zinciri geleneksel olarak devam etmekteyse de Bekir Dülger, ailesinden edindiği işlerde ailesinin büyük erkekleriyle aynı çizgide kalmadığı görülmektedir. Bu değişimde bireysel merak ve gelişme arzusu kadar, değişen ekonomik yapı ve ekonomi kavrayışının da etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Ata Mesleklerine Getirdiği Yenilikler

Kişisel merak ve yeteneği, Bekir Ustanın ailesinin ve yaşadığı toplumsal koşulların ona sunduklarını farklılaştırmasını sağlamıştır. Ancak ailenin büyük erkek çocuğu olarak bunları gerçekleştirirken oldukça zorlandığı söylenebilir. Zira köyde büyük erkek çocuk, baba

yapmamayı tercih ettiğinden tarımda makineleşmeye gidilmemiştir. Bununla da ilişkili olarak köyde, bahçe sürümünün saban ile yapıldığı da gözlemlenmiştir.

³ Köyde yaz sebzesi ekimi alışkanlığı bulunmaktadır. 1990'lı yılların ortasından itibaren yaygınlaşan melez tohumlar dolayısıyla köyde domates üreticiliği ağırlık kazanmış olup bu iş ticari boyutta yapılmaktadır. Ancak ister geçimlik ister domates gibi ticari üretim olsun, sebze yetiştiriciliğinde tam bir makineleşmeden söz edilemez. Ancak bunun tek istisnasını Bekir Dülger oluşturmaktadır.

⁴ Köyde hayvancılık, yaklaşık 20 yıl öncesinde keçi ağırlıklı davar sürüsü şeklinde yapılırken, göçe bağlı nüfus azalması ve hayvanla ilgilenen kişilerin çoban değil, mal sahiplerinin kendisi olması dolayısıyla artık aile bireylerinin ilgileneceği sayıda miktarda büyükbaş hayvanla yapılmaktadır.

otoritesini miras almaktadır. Ama bu otoriteye sahip oluncaya dek babanın gücünü en çok hisseden çocuk da odur. Bu durum, Duben’in Osmanlı aile yapısıyla ilgili saptamasını hatırlatmaktadır. Duben,⁵ ailenin genç erkek üyesinin evlenmesinin onu hane reisi yapmadığını söyler. Çünkü otoritede esas olan şey yaşça büyük olmaktır. Yani baba yaşadığı sürece aile reisi, oğulları evli olsa bile, odur.⁶

Bekir Dülger de evlendiği halde ayrı bir hane olamamış. Babasının isteği ile ve onunla beraber, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere buğday ekmiş. Sebze üretimi için ise babasını hiç ikna edememiş. Babasını yapmaktan vazgeçiremediği bir diğer konuda davarcılıkmış. Davarların bir süre sonra “insanları kendisine köle yaptığını”⁷ söyleyen Dülger, babasına “Bu işi başkaları yapsın ama biz yapmayalım” demişse de sözünü dinletememiş.

“Davarın olduğu zaman sen, af buyur yani biraz kaba olmasın, sen davar oluyorsun, davar ağa oluyor. Çünkü bunun emrine giriyorsun. Davar, beni götür, diyor. Gel, anladım mı, aç, kapat. Sen hastaymışsın, hustaymışsın, düğünün varmış, efendim derdin varmış, dinlemez hayvan. Mecbur çıkaracaksın onu. Anlatabildim mi?”

Bekir bey ancak babasının işlerden el ayak çekmesine yol açacak kadar yaşlanmasının ardından davarcılığı bırakabilmiş ve sebzeçiliğe başlamış.

Bekir Dülger sebzeçiliği geçimlik üretimin çok ötesinde, modern ve donanımlı bir tarımcılık anlayışıyla ticari boyutlarda yapmaktadır. Köydeki tek “cherry” / kiraz domates yetiştiricisidir. Bunu üçü sera, biri açık olan arazide yapmaktadır. Ancak gerekli iş gücünü dışarıdan kiralanmış insanlarla değil, kendi aile bireylerinin emekleriyle sağlamaktadır. Tüm aile bireyleri bir görev sahibidir. Hatta iş ve zaman kaybını önlemek amacıyla artık tarlasında inşa ettiği evinde yaşamakta, ürünlerini burada depolayıp paketlemekte, halcilere de kendisi ulaştırmaktadır.

Dedesi, babası, kendisi ve oğlu hep Dülger soyadının hakkını verecek şekilde ev inşa etmişler⁸. Ancak Dülger bu işte de kendini farklılaştırabilmiştir. Kendisi, ilkokuldan beri çalışmak için gittiği inşaatlarda, henüz işin başındayken dedesi ve babası ile “çatışmış”. Ona

⁵ Alan Duben, “Osmanlı’nın Son Dönemlerinde İstanbul’da Hane Kurma”, *Kent, Aile, Tarih*. çev. Leyla Şimşek, İletişim yayınları, 2. baskı, İstanbul 2006, s. 168-169.

⁶ Alan Duben, “Tarihsel Perspektiften Türk Aile ve Haneleri”, *Kent, Aile, Tarih*. çev. Leyla Şimşek, İletişim yayınları, 2. baskı, İstanbul 2006, s. 125.

⁷ Bekir Dülger’in yaklaşımı Thomas More’un yorumunu hatırlatmaktadır. O da “Britanya topraklarının her şeyden çok hayvan otlatmaya ayrıldığını anlatmak için, burada koyunların insanları tükettiğini yazmıştı”. (akt. Giovanni Rebora, *Çatalın Kültür Tarihi*, çev. Çağla Şeker, Kitap Yayınevi, İstanbul 2003, s. 54.)

⁸ Köydeki evler, özelleşmiş ya da belirgin bir mimari nitelik taşımamaktadır. Evlerin iskeleti ve donanımı ahşaptan olup yan duvarlar kerpiçle örülüp çamurla sıvanmakta, çatı kırmızı oluklu kiremitle kaplanmaktadır. Ancak köyde yeni yapılan evlerin hepsi artık kırmızı tuğla ile örülmekte olup betonarmedir.

göre dede ve babasıyla arasındaki temel fark yaptıkları işle ilgili yaratıcı akıl yürütmemeleridir:

“...onlar eski kafalarına göre, kendi düzenlerine göre. Yani bilgi üretmeyi yapamıyorlar. Bilgelik. Ben bu makası böyle vurursam... Yarından sonra bu yükü aldığı zaman bunu, tasarlayamıyorlar. Bunu sadece şekil olarak yapıyorlar. ... Gördükleri şekilde. Yani yeni yaratılmıyor ya da başka yerlerden görüp de gel biz de şöyle yapalım, diyemiyorlar.”

Hatta bu durum dolayısıyla Bekir Dülger yaşadıklarını, Mimar Sinan’ın yaşadıklarına benzetmiştir. Benzer bir fark şu an oğlu ile kendisi arasında da bulunmaktadır. Kendisi artık inşaat işinde çok çalışmadığı, oğlu ise ağırlıklı olarak bu işi daha iyi yaptığı için beceride Bekir Dülger’i geçmiş durumdadır. Ancak bu konuda şu ayrıntı gözden kaçırılmamalıdır; ailedeki dört kuşak da inşaat işinde çalışmışsa da zaman içinde bina yapım teknikleri, kullanılan malzeme ve ev tipilerinde beğeni değiştiğinden hepsinin aynı yapı işçiliğini temsil ettiği aslında ileri de sürülemez. Aşağıda böylesi benzer bir durumun, Bekir beyin terziliği için de söz konusu olduğu gösterilecektir.

Bir Terzi Olarak Bekir Dülger

İlk Deneyimler

Bekir bey dikiş dikmeyi babasından öğrenmiş. Onun yanında, yama, sökükle işleriyle uğraşarak az – çok dikiş dikme hakkında bilgi sahibi olmuş. Askerliğini yaptıktan sonra da bu işe profesyonel anlamda yönelmiş.

Askerlik Dönemindeki Terziliği

Bekir bey askerliği boyunca askeriyedeki terzi dükkânında çalışmış, evlere koltuk örtüsü, çocuklara elbise dikmiş. Bu süreç onun dikişte ustalaşıp mesleki özgüvenini kazanmasını sağlamış.

“İlk tanıştığım terzi benim askerde. Asker arkadaşlar yani onlar da. Ondan sonra kendi kendimi yetiştirdim.

Askerde oto döşemeciliği de yaptım. Orada esas oto döşemeciliği yaptırarak aldılar beni. Ondan sonra da ben işi terziliğe döküverdim orada.”

Fason Çalışması

Bekir Dülger askerden döndükten sonra, yılını tam olarak hatırlamıyor (1962-63-64?) ancak, Eskişehir’in nüfus ve iş olanakları açısından “büyük bir patlama yapmadan istikrarlı

bir şekilde” kentleştiği bir dönemde,⁹ eşi ve çocuklarıyla birlikte Eskişehir kent merkezine taşınmaya karar vermiş:

“...askerden geldikten sonra babamla ilişkim kesildi benim. Kesildi değil de, babamla terzilik tutmazdı zaten artık. Babam benim yaptığım işi yapamazdı. Zamanın giysisi de babamın yaptığı işleri kullanmazdı artık. Anlatabiliyor muyum?”

O dönem piyasada bilinir biri olmayı başarmış. Sarar¹⁰ için de fason iş yapmaya başlamış. Sarar’ın iş yeri kent merkezinde bir semt olan Köprübaşı mevkiindeymiş. İki katlı dükkânın alt katında satış yapılmış. Üst katı ise atölyeymiş. Oradan kesilmiş halde gelen pantolonları iki buçuk liraya dikermiş.

Bu arada askerdeki binbaşısının da yardımı ile Eskişehir uçak fabrikasına işçi olarak girmiş. Ancak iki – üç ay sonra, babasının, köyde kendisine yardım etmesini istediğini ve onun fabrikada çalışmasına rızalık vermediğini bildiren mektubu yüzünden işten ayrılmak zorunda kalmış. Ustannın “Eskişehirliliği” de böylece göçünden sadece sekiz ay sonra bitmiş.

Dükkânını Açması

Usta köyüne geri dönmüşse de terzilikten vazgeçmemiş. Sahip olduğu üç tane profesyonel dikiş makinesi (1950-55?) ve dikiş sevgi sayesinde, elbette piyasada tanınmasından da yararlanarak terziliğini köyünde sürdürmüştü.¹¹

İlk dükkânını, yapı ustalığı sayesinde açabilmiş. Köy meydanında, caminin hemen yanında çok amaçlı bir binanın yapım kararı alınınca Bekir bey ve oğlu Münir bu binayı birlikte inşa etmeye başlamış. Binaya yapılan dükkânlardan birini kendi terzi dükkânı olarak işletme sözü de alınca yaklaşık 25 yıl boyunca terzilik yapacağı dükkânına kavuşabilmiş.

Dükkânında, kendisine ve müşterisine kolaylık olması açısından İstanbul / Mahmutpaşa’dan aldığı kumaşlardan da bulundurmuş. Ancak yine de kendi kumaşını getiren müşterileri de olurmuş.

Bekir ustannın dükkânında dikiş dikerken en sevdiği şey radyo dinlemekmiş. Radyo oturduğu yerin arkasında hep açık olurmuş ama aynı zamanda televizyonu da izlermiş.

⁹ Ali Ulu, “Kent Yönetiminde Kentsel Altyapı Politikalarının Önemi”, *4. Kentsel Altyapı Ulusal Sempozyumu*, 2005, <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/10025.pdf>, s. 5-6.

¹⁰ Eskişehir- SARAR Giyim, 1944 yılında Abdurrahman Sarar tarafından, bir terzi dükkânında temelleri atılmış, bugün üç fabrikası olan kadın ve erkek hazır giyim ürünlerinin yanı sıra ev tekstili alanında da üretim yapan bir giyim ve tekstil mağazalar zinciridir. <http://www.sarar.com.tr/main.htm>

¹¹ Bekir beyin göç ettiği yıllar, Eskişehir kentsel arazisinin kullanımında hektar başına düşen kişi sayısının en yoğun olduğu dönem olsa da (Ulu, *agm.*, s. 12.), kent nüfusu 1960 sayımında 368.827 kişi olup 189.790’ını il merkezinde yaşıyordu (*bk.* www.eskisehir.gov.tr/nufus_02.asp).

"Bazen ikisini birden dinlerdim. Görseli kaçırmamak için. Arkadaki sözlüyü de kaçırmamak için."

Ona göre "Radyo bir okuldur." Oradan öğrendiği birçok fıkrayı hala anlatmaktadır. Yine radyodan dinlediği Türk sanat müziği şarkılarının ve türkülerin sözlerini de konuşmalarının arasına sözünü pekiştirmek için serpiştirmektedir.

Müşterileri

Bekir beyin müşterilerinin önemli bir kısmı erkektir. Kadın giyiminden farklı bir tarihsel gelişim gösteren çağdaş Batılı erkek giyimi, 19. yüzyıldan itibaren, resmi biçimini İngiltere kaynaklı olarak ve kendine saygı duyan insan algılamasının gelişmesi ile demokratikleşen toplumda iş sahibi olmanın değer kazandığı bir ideolojik yapılanmayla birlikte kazanmıştır.¹² Yani çağdaş ve daha evrensel görünümlü olan giyim tarzı erkeklere ait olduğundan, Bekir beyin müşterilerinin erkek olması olağan bir sonuçtur.

Aynı bakış açısı izlenecek olursa söz konusu dağlık köyde, demokratik yapılanma ya da iş dünyası içinde yer almayan kadınların, geleneksel bir giyim tarzını sürdürmesi ve "daima modern olan moda"¹³ içinde yer almaması da oldukça anlaşılabilir bir durumdur. Yine de Bekir Dülger, babasından farklı olarak çok az sayıdaki kadın müşterileri için gömlek ve manto gibi giysiler de dikmiş. Yine aynı bakış açısıyla bu durum, köydeki kadınların giderek modern dünya içinde yer edinmeleri biçiminde yorumlanabilir.¹⁴

Bekir beyin, köyünde karayollarında çalışan iki kişi aracılığıyla Karayollarında çalışanların pantolonlarını dikmeye başlamış. Yine köydeki Orman Dairesinde çalışan komşularının aracılığıyla da ormancılardan hem yazlık hem de kışlık resmi elbiselerini dikmiş. Bunların yanı sıra hem köyden hem de çevre yerleşim alanlarından (çevre köy - Bozdağ, Karadere, Yarımca gibi-, ilçe ve Eskişehir ilinden) gelen müşterilerine takım elbiseler, gömlekler dikmiş.

Müşterileri genellikle ödemelerde sorun çıkarmazmış. Fiyatı hiç konuşup tartışmadan ödemeler yapılırmış ama bazen hiç ödeme yapamayanlar da olurmuş. Ancak usta bunu büyük bir kibarlıkla ve sadece bir defa söylemiş konuyu bir daha açmamıştır.

Ona Göre Terzilik Öyle Bir Meslek Ki

¹² Roland Barthes, *The Language of Fashion*, Berg Publisher, Oxford 2006, s. 93.

¹³ Herbert Blumer, "Fashion: From Class Differentiation to Collective Selection", *Fashion Marketing*, George Allen & Unwin Ltd., London 1973, s. 334.

¹⁴ Köyde hâlâ yaşayan kadınlarla yapılan görüşmelerde, anneleri ve kendi kızları arasında kuşaksal bazı farklılıkların olduğu anlaşılmıştır. Örneğin, köydeki kadınlar artık eşleriyle birlikte hacca gidebilmekte, kız çocukları eğitim görebilmekte, Eskişehir il merkezine taşınmış olanlar çalışabilmektedir.

Bekir bey terziliğin "ince" bir meslek olduğunu düşünmektedir.

"Berberlik meslek değil benim yanımda. Değil, gerçekten değil çünkü bu tarafı azıcık aldım, aynada al şuradan. Bir tarafı da uyduruverirsin ona. Ama terzilik öyle değil. Hesap kitap işi. Matematik işi. Çizim işi... Çok riskli iştir terzilik. Ama berber öyle değil... Çok aldıysan. "Gene büyüyecek değil mi?" dersin. Anlaşıldı mı?"

Bir terzinin önce gözünün, sonra da elinin hassas olması gerektiğini düşünmektedir. Çünkü Bekir Dülger'e göre hazır giyimden farklı olarak¹⁵, ısmarlama çalışan bir terzinin ayırt edici özelliği hiç kalıp kullanmadan, her müşterinin beden ölçülerine göre dikiş dikebilmesidir.

"Şöyle söyleyeyim, terzilik öyle bir meslek ki diğer mesleklere de benzemez. Anlaşıldı mı? Gözden şöyle adamı süzeceksin, bunun şu şekilde kesersem olur. Metot üzerine gidersen elbise oturmaz yerine. Öyle insanlar vardır ki omzunun sağı çöküktür. Bazı insanlar varır omzu çok geniştir, beli çok incedir. Bazılarının inadına omuzu dardır, bel geniştir. İşte bunlar terziliğin şeyleri."

Hiç kalıp kullanmamış olan usta, ölçüyü de her zaman kendisi almazmış. Örneğin, karayolunda çalışan işçilere kıyafet dikerken oradaki arkadaşına nasıl ölçü alacağını söyler, o adları ve ölçüleri getirir, ölçüler sayesinde hiç görüp tanışmadığı müşterilerine giysi dikermiş. Arkadaşı yine giysileri götürür, ücretini de yine kendisi Bekir beye getirirmiş. Tüm ölçüleri hala saklamakta olduğu bir deftere yazarmış. Aynı kişi yeni bir elbise istediğinde elindeki ölçüye göre onu hazırlarmış. Kadın müşterilerinden ölçü alırken ise genelde kadınların sırtı dönük olurmuş. "Çekince" olduğu bu sırada eşi Zeynep hanımı da yanında bulundurmuş.

Terzi Kuşakları Arasındaki Farklar

Bekir bey çocukluğunda iki farklı terzi grubu ile tanışmıştır: köy terzileri ve Sarıcakaya'daki terziler.

Köydeki kadınlar, terzi Bekir'in çocukluğunda da, günümüzde de aynı olan iç (göynek, paçalı don) ve dış (şalvar ve gömlek) giysi parçalarını kendileri, elle ya da makine ile dikmektedir.¹⁶ Ancak dikiş dikmek, köyde her kadının bilmesi gereken sıradan bir yetenek

¹⁵ Hazır giyimde kullanılan uluslar arası beden ölçüleri konusunda bk. Gülseren Kurumer, *Konfeksiyon Üretimi ve Teknolojisi*, Printer Ofset Matbaacılık, İzmir 2007, s. 52-56; Handan Sezer, Ferhan Bilgin ve Azize Kayaoğlu, *Hazır Giyim Üretimi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2006, s. 76.

¹⁶ Köydeki kadınların giysi parçaları değişmemiştir. Ancak İse'deki imparatorluk mabedinin ya da Theseus'un gemisinin zaman içinde yenilenen yapı malzemeleri gibi (Marshall Sahlins, *Foucault'u Beklerken*, çev. Kıvanç Güney, Periferi yayınları, Ankara 2008, s. 18.), kadın giysi parçalarının üretildiği ham madde ve bunları

olarak kabul edildiğinden ve kadınlar bu işi sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere ve herhangi bir değer bedeli ödemeksizin, almaksızın yaptıklarından bir terzi olarak nitelendirilmemektedirler. Dolayısıyla dikiş bilen kadınların hiçbirinin Bekir beyin terziliğe başlamasında esin kaynağı olduğu söylenemez.

Bekir Dülger’in profesyonel anlamda bu işi yapanlarla tanışması ilçe merkezine ziyaretleriyle mümkün olmuş. Çocukken dut satmak için Eskişehir merkeze ve Sarıcakaya ilçesine eşekle gidişlerinde her gördüğü terzinin yanına oturur, iş kapmaya çalışmış:

“İşte, merak diyelim buna. Aşık Veysel’in bir sözü var. Güzelliğin on para etmez şu bendeki aşk olmasa. Aşk var. Meslek aşkı vardı bende. Giderdim. Lüks terzilerin yanında otururdum. Sohbet yapardım. İşte incelerdim onları... Gittiğim yerlerde muhakkak... Ondan sonra terzi arkadaşlar edindim. Ondan sonra dikilmiş elbiselerden söküp örnekler aldım; giriş yönünü, her şeyin. Mesleğin bir giriş yönü var.”

Ancak ilçede tanıştığı profesyonel terziler değil, ona mesleği aşıl原因an asıl kişi bir “köy terzisi” olan babasıymış. Babasının köy terziliği ile terzi Bekir bey ve ilçedeki terziler arasındaki farkı ortaya koymak için a) dikiş makinesi, b) dikimde ve ürünün tamamlanmasında kullanılan dikiş malzemelerinin nitelikleri, c) dikilen giysi parçaları ve tercih edilen model, moda d) temel dikiş bilgisi ve ölçüden yararlanma, e) müşterileri profili ve f) emeğin mübadele değeri gibi başlıklarda yapılacak bir kıyaslama yararlı olabilir.

Örneğin, Bekir beyin babası gibi köyündeki diğer bir terzi olan ve yıllar önce vefat eden (olasılıkla 1910’lu ya da 1920’li yıllarda doğmuş olan) Ahmetlerin Mustafa’nın da tek bir profesyonel işi yokmuş. Her ikisi de aynı zamanda ev de inşa edermiş. Müşterileri sadece kendi köylerindeki kişilerden oluşmuş. Onlardan emeklerinin karşılığını her zaman para olarak değil, bazen bir başka emek ürünü olarak da alırlarmış. Örneğin Ahmetlerin Mustafa, ona bir gömlek diktirmek isteyenlerden mübadele değeri olarak (eğer mevsim uygunsa) kendisi için bir gün boyunca ekin biçmesini (elle, orakla) istermiş.

Bekir beyin babası, kendisinden bir önceki kuşaktan farklı olarak dikişlerini elle ya da elle çevrilen dikiş makinesi ile değil ayakla çevrilen ve sadece düz dikiş yapabilen tek bir dikiş makinesi ile yaparmış.¹⁷

üretenler değişmiştir. “Kültür sürekli değişir” (*age.*, s. 19) bilgisine rağmen, kadın giyimindeki “aynılık” iddiası, giysinin simgesel anlam ve yansıttığı değerlere bağlılığı ifade etmektedir, dolayısıyla da kadının “özel”de kalan toplumsal konumlandırmasını.

¹⁷ Bekir bey, babasının dikiş makinesinin bir “Alman markası” olduğunu söylemiştir; Singer. Aslında, Singer dikiş makinelerinin yaratıcısı Isaac Merritt Singer Pittstown, New York doğumlu olup olasılıkla babası Alman asıllı bir göçmendi (*bk.* http://en.wikipedia.org/wiki/Isaac_Singer). “Isaac Merritt Singer, ilk düz dikiş

Profesyonel terziilik ve köy terziiliği arasındaki en belirgin ayırım ana malzemenin niteliğinde görülmektedir. Bekir beyin babasının terziilik yaptığı dönemlerde piyasada İngiliz kumaşı olarak bilen kumaş yaygınmış. Ama bu kumaş ucuz değilmiş. Bu nedenle babası yakın çevresindeki ev ya da atölyelerde üretilmiş kumaşlara yönelmiş. Yazlık giysileri, köydeki kadınların kendi yetiştirdikleri ya da Sarıcakaya ilçesinde yetişmiş pamuklardan eğirdikleri iplerden olduğu kadar, hazır aldıkları eğrilmiş iplerden dokudukları ve hatta kendi boyadıkları pamuklu kumaşlardan dikermiş. Kışlık giysileri ise o zamanın kırsal modasına da uygun olarak, Bilecik / Bozüyük’te tepilmiş keçeden “aba don” yani külot pantolon biçiminde dikermiş.

1946’dan sonra Sümerbank’ın üretimini arttırması ve 1950’lerde özel tekstil girişimlerin de üretime katılması ile iç piyasada kullanılan pamuklu kumaş miktarı yaklaşık 10 yıl içinde, neredeyse iki kat artmıştır.¹⁸ İşte Bekir Dülger de bu yerli üretim artışından yararlanabilmiş bir terzi kuşağının mensubu olarak sanatını bu yeni malzeme ve koşullara göre biçimlendirebilmiştir.

Tüm bu farklılıklara bağlı olarak iki kuşağın diktiği ürün de aynı olmamış:

“Eskiden sene 1960’a kadar erkekler külot pantolon giyerdi. Ondan sonra daha konfeksiyon yok, benim babam bilmez. Benim babam terziyken bu düz pantolon dikmeyi bilmezdi. Külot dikerdi. Anladın mı, şekil olarak. Ben bol paça, hem uzun paça, düz paça dikmeye başladım. Ondan sonra da konfeksiyon çıktı, artık aynı olmaya başladı. Yani eskiden gerçekten külot pantolundu. Takım elbise yoktu...”

“Babam kendisine elbise dikemezdi ki. Eski usul bir külot pantolon, cekete benzer bir ceket. İçi telesiz şunsuz bunsuz. Ama ben içine telesini koyuyordum. Takım elbise dikiyorum ben. Gömlek dikiyorum. Hani gömlek dikmesini bilmez ki babam. Sadece bir ceket, pantolon, bir de yelek. Yani ona benzer şekilde bir şey o ama kendi kendine o kadar gene iyi yapmış diyorum.”

İki kuşağın ürettikleri arasındaki farkı sadece “kumaş yokluğu” teziyle açıklamak belki mümkündür ancak yeterli değildir. Konu “moda” kavramından yola çıkarak da

makinesini 1850 yılında Boston’da ürettikten sonra, dikiş makinesinin patentini, 12 Ağustos 1851’ de aldı ve o günden itibaren Singer, en popüler dikiş makinesi oldu... İlk Singer dikiş makinesi Türkiye’de 1886 yılında satıldı. Şirket, ilk mağazasını 1904 yılında, fabrikayı ise 1959’da açtı... İlki New York’ta 1927’de açılan ücretsiz kursları Singer Türkiye’de 1930’dan beri düzenlemektedir...”

(<http://www.singer.com.tr/Icerik/Kurumsal/Default.aspx?ID=1>)

¹⁸ “İç tüketimde pamuklu kumaş artışı 1963’de 532 milyon metre iken, 1972’de 932 milyon metreye ulaşmıştır.” Halil İnalçık, *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*, Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, İstanbul 2008, s. 154.

yorumlanabilir. “Moda, her zaman modern olmuştur.”¹⁹ Her zaman toplumsal yaşama, güncel, siyasal, endüstriyel ve sanatsal gelişmelere, yeniliklere açık olmuş, kendi eğilimlerine uygun olarak da tüm bunlara yanıt vermiştir.²⁰ Yani kuşaklar arasındaki giysi modelleri, aynı zamanda çağcıl gereklere, estetik algılamaya uygun olarak ortaya çıkmış dikim tarzının da bir sonucudur.

Terziliğin (ve El Sanatlarının) Geleceği

Terziliğin geleceği konusu iki açıdan ele alınabilir; nitelikli elemanın varlığı ve mesleğe duyulan ihtiyaç.

Mesleği sürdürecektir nitelikli eleman sahibi olmanın yollarından biri çırak yetiştirmektir. Bekir Dülger hiç çırak yetiştirmemiştir. Köyünden dikişe meraklı bir genç çıkmamış. Ancak bunun üstünde çok da fazla durmamaktadır. Çünkü ona göre terziliği ya da bir şeyi öğrenmek için usta – çırak ilişkisinin kurulması gerekli değildir. Terzilikte asıl belirleyici olan şeyin “Yetenek. Yakalamak” olduğuna inanmaktadır. Bu konuda örnek olarak oğlunu ve kendisini göstermiştir. Oğlu, kendisi dışında neredeyse hiç usta yanında çalışmadığı hâlde çok iyi bir betonarme yapı ustasıymış. Benzer şekilde kendisi de bir usta yanında çalışmadığı hâlde usta bir terzi olmuş.

Bekir bey sadece kendi oğlu Münir’e sanatını tamir, yama yapabilecek kadar öğretebilmiş. Ancak oğlunun bu işe bakışını şöyle özetlemiştir;

“Münir... çocukluğundan beri yanımdaydı ama Aşık Veysel’in bir sözü var, biliyorsun değil mi, güzelliğin on para etmez, şu bende ki aşk olmasa. Onda o aşk yoktu. Bende terzilik aşkı vardı, ondan o aşk yoktu.”

Münir’in terziliğe merakının kendisinininkinden ne kadar farklı olduğunu iyice vurgulamak için de şu hoş anıyı aktarmıştır:

“...benim oğlan askerde, ben terziyim, diye orada biraz çalım satmış. Anlaşıldı mı? Ona da kumaş getirmişler, bana resmî elbise dik, diye. Hani subay elbiseleri var ya buradan apoletli filan. Ondandır, o da demiş, benim burada tezgâhım biraz bozuk. Gideyim ben memlekette dikeyim geleyim, der. Hiç unutmam, bir sabah saat dokuz buçuk – on. Bir araba durdu. Baktım benim oğlan indi. Askerde terzilik yaptığını biliyorum da o yamar, tamir, daraltma, şöyle işleri yapıyor... Tabii benim yanımda biraz bir şeyler öğrendi. Baktım benim

¹⁹ Blumer, *age.*, s. 334.

²⁰ *agy.*

oğlan askerden çıktı, geldi. Anlaşıldı mı? Çantası var. Ne var? Çantada kumaş. “Baba?” “E?” “Benim kumandana, binbaşıya takım elbise dikilecek”. Hayda! Gel babana selam ver. Artık ben işimi bıraktım. O getirdiği ölçülere göre takım elbise diktim de, memlekette diktim, diye orada çalım satmış benimki. (gülüşmeler) Vallahi. Bunlar da var. Bunlar da...”

Terzilik mesleğinin geleceğine, mesleğe duyulan toplumsal ihtiyaç açısından bakıldığında ise Bekir beyin neden kendisine bir çırak bulunamadığı sorusu da yanıtını bulmaktadır.

Bekir Dülger şu an sadece ısrar üzerine bir de zorunlu olduğu için bir şeyler dikmektedir. Köyden ya da ilçeden hacca giden insanlar giysilerini, hazır dikilmiş olarak alamadıklarında ya da diktirecek kimse bulunmadıklarında Bekir beyden rica etmektedirler. O da çevrede başka esnaf olmadığı için bu işleri almaktadır. Ayrıca, hatırını kıramadığı arkadaşları kumaşlarını getirip ondan bir şeyler dikmesini istediği de olmaktadır. Bekir bey de bu dikişleri kışın, tarla işleri bittikten sonra yapmaktadır. Ancak, hatırladığı kadarıyla, 1998’de Bağkur’dan emekli olduktan sonra bıraktığı terziliğin,²¹ kendisi bırakmasa da terk edilmekte olan bir meslek olduğunu düşündüğünden bu küçük dikiş işlerinin pek bir önemi de bulunmamaktadır.

Bekir beyin, dedesi ve babasından daha hızlı bir çağda ve zamana karşı daha yoğun bir mücadele ve müdahale içinde yaşadığı söylenebilir. Emeğini vererek üretilip sattığı her şeyin ve bunlarının ticaretinin niteliği 1990’ların başından itibaren, birden çok değişiklik göstermiştir. Küçük bir dağ köyünde yaşasa da deneyim ettiği bu değişimler küresel kapitalist piyasa koşullarıyla ilişkilidir. Örneğin betonarme yapı malzemesi, işçiliği ve bunun ücretlendirilmesi hayatındaki değişikliklerden ilkidir. Benzer değişimi sebze yetiştiriciliğinde de yaşamış. Önce çabuk yetişen ama yüksek verim elde edilebilecek ithal melez tohumlardan (İsrail ve Amerika patentli) ürün yetiştirmiş. Bunları daha hızlı pazarlayabilmek için toptancılara özel bir büro ve depo yapmış. Ancak son üç yılda verim düşünce toptancılar da onun mekânına gelmez olmuş. İthal ve ihraç ürünlerdeki standartlar ve değişen sebzeçilik koşullarına bağlı olarak da mallarını artık kendisi toptancılara ulaştırmaya başlamış. Hatta ürünlerin elinde kalması sorununu yaşamış.²²

²¹ Eskişehir /Sarıcakaya Esnaf ve Sanatkarlar Odası kayıtlarına göre, Bekir Dülger, köyündeki terzi dükkanın 1981-2000 yılları arasında işletmiştir.

²² Köyün genelinde yaşanan bu sorun için köylülerin öne sürdüğü bazı açıklamalar şöyleydi; Rusya ile yaşanan domates krizi (*bk.* “Rusya ile ikinci domates krizi çıktı”, 31 Mayıs, 2008, <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=9065171>; Deniz Gürel, “Domates İsyanı”, 25 Haziran 2008, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=9264317>); toprağın tohum ve tarım ilaçları yüzünden

Benzer bir değişim süreci terzilikte de karşısına çıkmış. Son on yıldır Türkiye'nin tekstil üretimi iç piyasada olduğu kadar ihracatta da önemli bir pazar payına sahip olmuştur.²³ Ülkedeki tekstil ve hazır giyim sanayinde pamuklu tekstil ve hazır giyim eşyasının payı daha büyük olup bu üretimler daha küçük işletmeler tarafından gerçekleştirilmektedir.²⁴ İç piyasada tekstil ve hazır giyim artmasında üreticilerin teknolojik gelişmeleri sanayiye yansıtmasının²⁵ yanı sıra düşük fiyatlı –özellikle Çin'den²⁶- ithal ürünlerin pazardaki yaygınlığının²⁷ da etkisi bulunmaktadır. Bu ekonomik açıdan olumlu pazar gelişmeleri sonunda bu dağ köyüne kadar uzanarak ailelerin hane içi ihtiyaçlarını karşılamak üzere yaptıkları el tezgâhı dokumacılığında da vazgeçmelerine neden olmuştur.

Bekir Dülger'in meslekte babasından daha şanslı bir konumda olmasını sağlayan bu koşullar, daha da gelişerek zaman içinde onun mesleğinin sonunun gelmesine yol açmıştır. Giderek daha ucuzlayıp bollaşarak kumaştan önce insanların ulaşabildiği hazır giyim ürünleri dolayısıyla Bekir beyin köyünde dahi bir terziye artık ihtiyaç dahi duyulmamaktadır.

Günümüzde “terziliğin öldüğünü” düşünen Dülger, gerekçelerini sıralarken, tamamen yukarıda sıralanan pazar gerçeklerini göz önünde bulundurmaktadır:

“Kurtarmaz. Kurtarmaz işçilik maliyetini çünkü kumaşın boyu 40 metre. Masanın üzerine serilir. Anlaşıldı mı? Yüz kat. Üzerine bilgisayarla çiziliyor. Eskiden elle çiziliyordu, ustalar. Ama şimdi bilgisayarda basıyor düğmeye; şu kadar bedene şu kadar çizgi. Çiziliyor.

zehirlenmesi; domates tohumuna bir hastalık gelmesi; domates tarımının bile yapılmadığı yerlerde artık domates yetiştirilmesi yani ihtiyaç fazlası üretim.

²³ AB tekstil sektörünün tedarikçilerine baktığımızda en büyük payın Çin'e ve ardından Türkiye'ye aittir. Ayrıca Türkiye, Birliğin tekstil ürünlerini pazarladığı ülkeler sıralamasında 2004 yılı itibarıyla 4. sıradadır ancak hazır giyimde ilk onun içinde bulunmamaktadır. Dünya hazır giyim arzında Çin ve Türkiye, tekstilde olduğu gibi ilk iki tedarikçi konumundadır. Bunda tekstilin en önemli hammaddesi olan pamuğun üretiminde, Türkiye'nin dünyada 6. büyük üretici durumunda olmasının da etkisi bulunmaktadır. Güler Aras, *Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Rekabet Yeteneği: Finansal Yaklaşım*, İTKİB, İstanbul 2006, s. 16, 17, 24, 62; İTO, “Sonuç Bildirgesi”, *1. İTO Tekstil Şurası*, İstanbul 2007, s. 5-236.

²⁴ Emrah Ç. Öngüt, *Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayinin Değişen Dünya Rekabet Şartlarına Uyumu*. DTP Uzmanlık Tezleri, DPT, Ankara 2007, s. 90.

²⁵ Modern atölyelerin teknolojik donanımı konusunda bk. Sezer, Bilgin ve Kayaoğlu, *age.*, s. 114-141.

²⁶ Çin, 1978 yılından itibaren gerçekleştirdiği reformlarla ekonomisini dünyaya açmıştır. (Ramazan Tezcan, *Gelişen Asya – Pasifik Bölgesi ve Çin*, HDTM, Ankara 1993.) Ülkenin hem tekstil hem de hazır giyim ürünlerinin ihracatında, dünya ihracatı içindeki payı 1980'den sonra sürekli bir artış göstermiştir. Öngüt, *age.*, s. 83.

²⁷ İlk olarak 1985 yılında Türkiye ve Çin arasındaki “ticaret hacmi büyük ölçüde gerçekleşmiş” ise de 1990'lı yıllardan itibaren ticaret Türkiye'nin aleyhinde bir gelişme göstermiştir. (Tezcan, *age.*, s. 30.) 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye pazarına giren Çin tekstil ürünleri, tüm dünya gibi Türk tekstil sanayisini de ucuz iş gücü ile üretilmiş ucuz mallar ve teknoloji “aşırma” sorunu ile olumsuz etkilemiş, ancak kota uygulaması ve “pazar bozulmasını önlemek üzere korunma önlemi alma hakkı” gibi çeşitli tedbirler sayesinde 2005 yılında tekstil ihracatı %6'lık bir artış gösterebilmiştir. Kadir Bal, “Konuşma Metni”, *Tekstil Sektöründe Derinleşen Kriz ve Çıkış Yolları Semineri*, Türkiye Tekstil Sanayii İşverenler Sendikası, İstanbul 2006, s. 177-178; İnalçık, *age.*, s. 164-167.

Ustaya giriyor motorlu testereyle ona, yüz takım elbiseyi... On dakikada kesiyor. Birisi sadece kol yapar. Birisi yaka yapar. Birisi cepler takar. Birisi önü hazırlar. Birisi toplamaya işini yapar. Ütüye gider. Ütünden çıkar. Anlaşıldı mı? Bir takım elbise en fazla yarım saat sürer. Ama el işi yaparsan dört gün. Tam hakkını ver, dört gündür... Ben şimdi bugün bir takım elbise dikmeye 100 lira (YTL) diyelim artık, eski usul 100 milyon istesem adam yaptırır mı? Gider 35 milyona takım elbise alır... Anladın mı? Ederi, iyi takım elbise diktirenler 250'ye diktiriyor ama ona da... Çok az. Çok az.

“... Her şey bolardı artık. Araç gereç yoktu. O zaman herkes terziye giderdi diktirmeye. Şimdi ben bir pantolonu 10 milyona dikmem. Git, bir pantolon al 10 milyona. Niye zamanımı harcayayım. Bunun ipliği var, düğmesi var, elektriği var. 10 milyon için zamanımı harcamam. Onun için şimdi gidiyor konfeksiyon.”

Ancak Dülger konuya daha genel bir açıdan da bakabilmektedir. Ona göre üretim biçimi, geçim kaynakları yıllar boyunca aynı kalmaz. Bunlar yaşanan zamana göre değiştirilip yenilenmelidir:

“Onun için, o devirler hep değişti. Dikkat edersen her yer tavuk çiftliği oldu. Bir kamyon tavuk sardığı zaman bir davar eti sarmış oluyor. Düşünebiliyor... Bir davar kaç senede meydana geliyor. Öbürü kırk beş günde meydana geliyor. Hem ucuz. Yani artık, yani eski geleneklerimizi bırakmak mecburiyetindeyiz. Yeni kazanç yolları, başka kazanç yolları, makineli kazanç yolları, bunları bulacağız yoksa aç kalırız.”

Dolayısıyla Dülger'e göre terzilik de aç kalmamak için bırakılması gereken eski bir meslektir:

“Terzi kalmadı zaten. Eskiden bir bakkal dükkanı bir terzi dükkanı yan yanaydı. Şöyle sürekli. Şimdi terzi dükkanı diye bir şey kalmadı ki... Her yer öyleydi. Sarıcakaya'da dört-beş tane terzi dükkanı vardı. Şimdi bir tek yok. Bir tek yok...”

Bekir Dülger, terziliğin ya da geleneksel tarım tekniklerinin artık bırakılmasını zorunlu kılan şeyin teknoloji olduğunu düşünmektedir. Çağı, teknoloji ile kodlayan usta, el sanatlarının da teknoloji karşısında varlığını sürdürmesini mümkün görmemektedir:

“Evet. Kızım işte durum bu. Şimdi şöyle söyleyeyim; bir sadece terziliğe bakmayalım. Bütün el sanatları, yani ölmeye mahkûm... Neden? Gelir getirmez. Ha, şöyle; devlet ona bir maaş bağlar da sen bu el sanatlarını sadece öldürmemek için çalış, derlerse, o nacak onu yapabilir. Yoksa kazancı için o el sanatı yapamaz. Kurtarmaz çünkü. Niye yapsın ki? Niye yapsın ki? Eskiden şöyleydi, bizim küçüklüğümüzde, ellilerde (1950), kırk sekizlerde, kırklarda, ekmek dediğin zaman her şey dururdu. Ekmek çünkü bütün karasabanla... Bugün

Trakya’da bile, karasabanla, hayvanlaydı. Anladın mı? Dikkat edelim, kitaplarda Atatürk’ün fötr şapkalı bir traktörü (resim) var. Kitaplarda görmüşsündür, fötr şapkalı, kendisi ilk şoför olarak biniyor. O da nerede? Ankara’da Orman Çiftliğinde; Atatürk Orman Çiftliğinde. Anlaşıldı mı? O da lastik teker değil, demir tekerli. O zamanın teknolojisi o. Ha, şimdi bunun ürettiğinden ne olur? Ama şimdi bugün öyle mi? Büyük traktörler bir giriyor; 100 dönüm, 200 dönüm, 500 dönüm tarlaya. Ekiyor. Biçer geliyor, onları üç – beş saatte vurup geçiyor. Anlatabildin mi? Düşünelim. Kaç çift hayvanın yapabileceği işi bir saatte yapıyor. Yani artık teknoloji devri. O devir geçti. Geçti onlar, geçti... Dünya teknoloji artık. Son söz teknoloji artık... “

Bitirirken

Georg Simmel,²⁸ modanın sınıfsal ayrımın bir ürünü olduğunu, üst sınıf tarafından biçimlendirildiği, alt sınıfsa bu tarzı kopyaladığını ileri sürmüştür. Bekir Dülger yaşamını ve mesleğini anlatırken sürekli, gördüklerinden nasıl farklılaştığına ve yapılan işi sevmenin nasıl bir fark yarattığına vurgu yapmıştır. Ancak anlatımında, yaratıcı terzilik, tasarım, moda gibi ifadelerin yer almaması, bu ifadelerin etkisi altında yapılmış bir iş deneyimi, bakış açısı ya da bir etkilenme, esinlenmeden söz edilmemesi de dikkat çekicidir. Bekir Bey, hazır giyim karşısında tarzlarıyla özelleşen elbise tasarımcıları, moda tasarımcılarından farklı bir konumdadır. Simmel’in ifadelerine uygun olarak söylemek gerekirse, gerçekte Dülger de babası gibi “gördüklerini uygulamıştır”. Profesyonel bir terzi olsa da günümüzdeki genç erkek giyimindeki gelişmeler dışında çok büyük bir değişiklik yaşamamış olan erkek modasının²⁹ ana çizgilerini, giysi tarzlarını kopyalamış, yaşadığı çağın gereklerine uygun olarak üretmiştir.

Bekir Dülger’in sahip olduğu meslekleri icrasında dikkat çekici olan şey, geleneksel başlayan süreç ve bilgi biçiminin modern yapılanma içinde şekillenerek yol almasıdır. Dülger’i özel kılan şey de farklı üretim tarzlarını başarıyla birleştirmesidir. Geniş ailesiyle birlikte, babası ve baba dedelerinden miras kalmış bir dağ köyündeki topraklarında geleneksel iş bölümüyle kazanç elde etmeye çalışmaktadır. Ancak kazanç aracı ulusal pazara sunulan sebzelere dir. Dolayısıyla işini de dünya ekonomisinin dalgalanmalarından ve teknolojik gelişmelerden kaçılmayacağına bilinciyle yapmaktadır. Bu yönüyle o, çağın kendisine sunabileceği fırsatları görmüş ve değerlendirmeyi bilmiş, işini de hakkıyla yapma kaygısına

²⁸ Simmel, Georg, “Fashion”, *Fashion Marketing*, George Allen & Unwin Ltd., London 1973, s. 174, 175.

²⁹ Barthes, *age.*, s. 93-94.

ve melek sevgisine sahip olmuş birisidir. Artık kendini tamamen toprak işlerine vermiştir ve başka bir iş yapmayı düşünmemektedir:

“Pilot oldum, tayyareyi savurdum, şoför oldum, arabayı falan hepsinden yaptık elhamdulillah. Sonunda, Aşık Veysel’in dediği gibi; benim sadık yarım kara toprak. İnsanın stresini alıyor. Anlatabildim mi? Sağlığımı da veriyor geri. O güneş yok mu, o güneş, toprak. Bir de sessizlik. Tabiatın içerisinde...”

Kaynaklar

- Aras, Güler, *Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Rekabet Yeteneği: Finansal Yaklaşım*, İTKİB, İstanbul 2006.
- Bal, Kadir, “Konuşma Metni”, *Tekstil Sektöründe Derinleşen Kriz ve Çıkış Yolları Semineri*, Türkiye Tekstil Sanayii İşverenler Sendikası, İstanbul 2006, s. 172-187.
- Barthes, Roland, *The Language of Fashion*, Berg Publisher, Oxford 2006.
- Blumer, Herbert, “Fashion: From Class Differentiation to Collective Selection”, *Fashion Marketing*, George Allen & Unwin Ltd., London 1973 – [1969], s. 327-340.
- Duben, Alan, “Tarihsel Perspektiften Türk Aile ve Haneleri”, *Kent, Aile, Tarih*, çev. Leyla Şimşek, İletişim yayınları, 2. baskı, İstanbul 2006, s. 105-142.
- Duben, Alan, “Osmanlı’nın Son Dönemlerinde İstanbul’da Hane Kurma”, *Kent, Aile, Tarih*, çev. Leyla Şimşek, İletişim yayınları, 2. baskı, İstanbul 2006, s. 157-185.
- İnalcık, Halil, *Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar*, Türkiye İş Bankası Kültür yayınları, İstanbul 2008.
- İTO, “Sonuç Bildirgesi”, *1. İTO Tekstil Şurası*, İstanbul 2007, s. 5-23.
- Kurumer, Gülseren, *Konfeksiyon Üretimi ve Teknolojisi*, Printer Ofset Matbaacılık, İzmir 2007.
- Öngüt, Emrah Ç., *Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayinin Değişen Dünya Rekabet Şartlarına Uyumu*. DTP Uzmanlık Tezleri, DPT, Ankara 2007.
- Rebora, Giovanni, *Çatalın Kültür Tarihi*, çev. Çağla Şeker, Kitap Yayınevi, İstanbul 2003.
- Sahlins, Marshall, *Foucault’u Beklerken*, çev. Kıvanç Güney, Periferi yayınları, Ankara 2008.
- Sezer, Handan, Ferhan Bilgin ve Azize Kayaoğlu, *Hazır Giyim Üretimi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2006.
- Simmel, Georg, “Fashion”, *Fashion Marketing*, George Allen & Unwin Ltd., London 1973 [1904], s. 171-191.
- Tezcan, Ramazan, *Gelişen Asya – Pasifik Bölgesi ve Çin*, HDTM, Ankara 1993.

Ulu, Ali, “Kent Yönetiminde Kentsel Altyapı Politikalarının Önemi”, *4. Kentsel Altyapı Ulusal Sempozyumu*, 2005. <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/10025.pdf>, (erişim tarihi: 18.02.2009.)